

Kennisdocument

OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID
IN MILIEU- EN
GEZONDHEIDSZAKEN

OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID IN MILIEU- EN GEZONDHEIDSZAKEN

Kenniscentrum Milieu en Gezondheid 's-Hertogenbosch
2017

Overheidsaansprakelijkheid in milieu- en gezondheidszaken

Kenniscentrum Milieu en Gezondheid 's-Hertogenbosch

C. de Beer, S.J.F. Heirman, E.C. Huijsmans, R. van den Munckhof (redactie)

ISBN: 9789462404946

Wolf Legal Publishers (WLP)

Postbus 31051

6503 CB Nijmegen

Nederland

www.wolfpublishers.nl

info@wolfpublishers.nl

Eerder verschenen in de serie Kennisdocumenten:

Afvalstoffen, eerste (2006) en tweede gewijzigde druk (2010)

Dierziekten (2007)

Soortenbescherming (2008)

Straftoemeting in milieu-en gezondheidszaken (2009)

Ziekmakend werk (2010)

Schadeberekening in personenschadezaken (2011)

De benadeelde in milieu- en gezondheidszaken (2011)

De deskundige in milieu- en gezondheidszaken (2012)

Gezondheid en het recht (2013)

Schade en herstel (2014)

Grenzen verkennen (2016)

Medische aansprakelijkheid (2016)

Kenniscentrum Milieu en Gezondheid

Gerechtshof 's-Hertogenbosch

Kamer D2.02

Postbus 70583

5201 CZ 's-Hertogenbosch

e-mail: kenniscentrum-MILG@rechtspraak.nl

© 2017, auteurs

Inhoudsopgave

Woord vooraf	5
1. Strafrechtelijke immuniteit van de Staat: een heroverweging aanstaande? <i>Arthur Hartmann</i>	7
2. Aansprakelijkheid voor (letsel)schade door politiegeweld <i>Jessy Emaus</i>	19
3. De overheid als secundaire aansprakelijke partij in het civiele (letselschade)recht <i>Kirsten Maes</i>	35
4. De strafrechtelijke immuniteit van overheden – Een evaluatie n.a.v. de verwerping van het wetsvoorstel Recourt, Oskam en Segers <i>David Roef</i>	53

Woord vooraf

Het Kenniscentrum Milieu en Gezondheid en het Studiecentrum Rechtspleging (SSR) organiseerden op 7 april 2017 in het Paleis van Justitie in 's-Hertogenbosch een themadag over het onderwerp overheidsaansprakelijkheid in milieu- en gezondheidszaken. Hier spraken diverse deskundigen vanuit het staats- en bestuursrecht, strafrecht en privaatrecht. De dag werd geopend en voorgezeten door dagvoorzitter prof. mr. Ivo Giesen, hoogleraar privaatrecht aan het Molengraaff Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Utrecht en programmaleider van UCALL (Utrecht Centre for Accountability and Liability Law).

Het Kenniscentrum Milieu en Gezondheid is een initiatief van het gerechtshof 's-Hertogenbosch en de Rechtbank Oost-Brabant. Doel van het kenniscentrum is om bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de rechterlijke oordeelsvorming op het vlak van milieu en gezondheid. Door het verzamelen, beheren en delen van kennis over de strafrechtelijke, civielrechtelijke en bestuursrechtelijke aspecten hiervan, ondersteunt het kenniscentrum rechters en juridisch medewerkers in het hele land op dit vlak.

Er zijn voldoende juridische instrumenten om de overheid aan te spreken op onrechtmatig optreden. Dat is althans de opvatting van de meerderheid van de deelnemers aan de themadag 'Overheidsaansprakelijkheid in milieu- en gezondheidszaken'. Tijdens deze dag was de kruisbestuiving tussen de verschillende rechtsgebieden van grote meerwaarde.

De ochtend begon met een lezing over ethische vragen bij overheidsaansprakelijkheid. Is morele verantwoordelijkheid een voorwaarde voor aansprakelijkheid? En kan een collectief zoals de overheid wel moreel verantwoordelijk zijn? Onder ethici lopen de opvattingen hierover uiteen en dr. André Krom, filosoof en senior beleidsmedewerker bij het RIVM, legde uit welke argumenten ten grondslag liggen aan die opvattingen. Prof. mr. Tom Bark-huysen, hoogleraar staats- en bestuursrecht aan de universiteit Leiden en advocaat bij Stibbe, toetste het leerstuk van de formele rechtskracht van (onrechtmatige) besluiten aan het Europees recht. Ook sneed hij het onderwerp onrechtmatige rechtspraak aan. In sommige Europese landen leidt onrechtmatige rechtspraak tot een schadevergoedingsplicht van de overheid. Mr. dr. Arthur Hartmann, raadsheer in het gerechtshof 's-Hertogenbosch, sloot de ochtend af met bespiegelingen over de strafrechtelijke immuniteit van de overheid. Hij trok de houdbaarheid van de Volkel- en Pikmeer-jurisprudentie in twijfel.

In de middag werd overheidsaansprakelijkheid in vier verschillende themasessies belicht, telkens vanuit een ander perspectief. In de themasessie van mr. dr. Jessy Emaus, universitair docent en onderzoeker verbonden aan het Molen-

graaff Instituut voor Privaatrecht van de Universiteit Utrecht, werd de aansprakelijkheid van de overheid voor politiegeweld besproken. Emaus betrok daarbij de verplichtingen die voortvloeien uit het EVRM. De tendens om de overheid aan te spreken als secundair aansprakelijke partij, bijvoorbeeld als de primaire aansprakelijke partij geen verhaal biedt, werd voor het voetlicht gebracht door promovenda mr. Kirsten Maes, tevens advocaat bij Van Benthem & Keulen. De themasessie van mr. Jeroen Huijben, werkzaam bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu als senior beleidscoördinator, in de programmadi-rectie Eenvoudig Beter, stond in het teken van de nadeelcompensatie in de nieuwe Omgevingswet. Prof. dr. David Roef, universitair hoofddocent straf-(proces)recht bij de capaciteitsgroep Strafrecht & Criminologie aan de Univer-siteit Maastricht en inmiddels tevens bijzonder hoogleraar strafrecht en neu-rowetenschappen, prikkelde zijn publiek met argumenten voor en tegen de (volledige) opheffing van strafrechtelijke immuniteit van de overheid, inclusief de Staat. Staatsrechtelijke bezwaren tegen opheffing van strafrechtelijke im-muniteit werden door Roef vakkundig gepareerd. Volgens hem zijn er hooguit nog enkele praktische hobbels te nemen.

De themadag werd plenair afgesloten door de enthousiaste en actieve dag-voorzitter prof. mr. Ivo Giesen. Hij constateerde dat de meeste deelnemers na afloop van de themasessies nog steeds vinden dat er voldoende juridische instrumenten zijn om de overheid aan te spreken op onrechtmatig optreden, behoudens misschien in het strafrecht. Met voldoende inspiratie en nieuwe inzichten konden de gesprekken worden voortgezet tijdens de borrel.

Het Kenniscentrum Milieu en Gezondheid en SSR kijken terug op een geslaag-de themadag. Naar aanleiding van deze themadag verschijnt dit kennis-document met daarin bijdragen van enkele sprekers.

's-Hertogenbosch, december 2017.

Kenniscentrum Milieu en Gezondheid,

mr. Areane Dorsman

mr. Sandra Heirman

mr. drs. Elisabeth Huijsmans

mr. Lex Mooy

mr. Roos van den Munckhof

mr. Maarten Verhoeven

mr. Paul Wiemans

Het kenniscentrum Milieu en Gezondheid is een initiatief van het gerechtshof 's-Hertogenbosch en de rechtbank Oost-Brabant. Doel van het kenniscentrum is om bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de rechterlijke oordeelsvorming op het vlak van milieu en gezondheid. Door het verzamelen, beheren en delen van kennis over de strafrechtelijke, civielrechtelijke en bestuursrechtelijke aspecten hiervan, ondersteunt het kenniscentrum rechters en juridisch medewerkers in het hele land op dit vlak.

Eén van de werkzaamheden van het kenniscentrum is het organiseren van themadagen voor de leden van de zittende magistratuur en de juridische ondersteuning van alle gerechten. Op deze themadagen wordt steeds een onderwerp op het gebied van milieu en gezondheid nader belicht.

Op vrijdag 7 april 2017 organiseerde het kenniscentrum een themadag over het onderwerp overheidsaansprakelijkheid in milieu- en gezondheidszaken, in samenwerking met het Studiecentrum Rechtspleging (SSR). In dit kennisdocument zijn bijdragen van een aantal sprekers van die themadag gebundeld.

De auteurs in deze bundel zijn:

- Mr. dr. A.R. Hartmann
- Mr. dr. J.M. Emaus
- Mr. K.L. Maes
- Prof. dr. D. Roef

9 789462 404946 >